

การพัฒนาเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

วารุฑูร ชื่นตา*

บทคัดย่อ

ผู้สูงอายุในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายควรใส่ใจซึ่งรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนคือทำให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการดูแลตนเอง ครอบครัว และชุมชนด้วยการรวมกลุ่มกันเป็นชมรมผู้สูงอายุ. การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ และปัญหาของเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุอำเภอสังขะจังหวัดสุรินทร์ ใช้รูปแบบการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. กลุ่มตัวอย่างเป็นคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุอำเภอสังขะและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานผู้สูงอายุในสถานีนอมาัยจำนวนทั้งสิ้น ๓๕ คนดำเนินการวิจัยโดยการค้นหาปัญหาของตัวผู้สูงอายุและชมรมผู้สูงอายุ โดยการวางแผน, ดำเนินการและประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและผู้ศึกษา. จากการวิจัยพบว่าชมรมผู้สูงอายุมีการพัฒนาเป็น ๓ ระดับคือระดับหมู่บ้าน, ตำบล และอำเภอ. กิจกรรมที่ดำเนินการภายในชมรม ได้แก่ด้านศาสนา, พัฒนาอาชีพเสริม, การสังคมสงเคราะห์, กองทุนฌาปนกิจกิจศพ และกิจกรรมด้านสุขภาพ (การส่งเสริมการออกกำลังกายและส่งเสริมสุขภาพจิต). ข้อเสนอแนะควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ดำเนินกิจกรรมของชมรมเพื่อสร้างความรู้สึกรักคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเอง อันจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีการปรับตัวที่ดีสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขต่อไป.

คำสำคัญ: การพัฒนาเครือข่าย, ผู้สูงอายุ, ชมรมผู้สูงอายุ

Abstract

Development of Elderly Network in Sangkha District, Surin Province Warawuth Chuenta*

*Sangkha Hospital, Surin Province

There is a growing number of elderly people in Thailand nowadays. This study was aimed at investigating the situation and problems of promoting a network of aging groups in Sangkha district, Surin Province. The study sample consisted of 39 public health officials in Sangkha district and committee members of Sangkha's aging groups by staging for survey data, planning, doing and assessing the findings on the elderly at three community levels, i.e., village, subdistrict and district. Activities in the group emphasized religion, occupation, economy, and health linked to physical exercise and psychological support. Suggestions were put forward that the elderly could develop their own group, which would enhance their pride and be the best adaptation in their lives.

Key words: elderly, elderly network, Surin Province

*โรงพยาบาลสังขะ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ภูมิหลังและเหตุผล

ในช่วง ๒๐-๓๐ ปีที่ผ่านมา ข้อมูลด้านประชาชนของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คือสัดส่วนของประชากรในวัยเด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๑๕ ปีลดลง, ประชากรวัยสูงอายุ ๖๐ ปีมีจำนวนและสัดส่วนเพิ่มขึ้น และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต. สาเหตุเกิดจากปัจจัยหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเจริญก้าวหน้าทางด้านทางการแพทย์และสาธารณสุข. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจะเป็นการส่งเสริมให้ช่วงชีวิตที่เหลือ ๒๐ ปีโดยประมาณ นับจากอายุ ๖๐ ปีจนถึง ๘๐ ปี มีการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า, มีความสุข และเป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นการศึกษาดูงานปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมเรื่องการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และปัญหาของเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ และหาแนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมในรูปแบบของการดำเนินการแบบเครือข่ายของชมรมผู้สูงอายุอำเภอสังขะ.

ระเบียบวิธีศึกษา

การวิจัยเป็นเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาเป็นผู้สูงอายุ ที่เป็นคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุระดับอำเภอสังขะ ๒๐ คน และบุคลากรสาธารณสุขประจำสถานีอนามัยทุกแห่งในอำเภอสังขะที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุจำนวน ๑๔ แห่ง ๆ ละ ๑ คนรวมเป็น ๓๔ คน. เครื่องมือในการศึกษาได้แก่แบบบันทึกการสังเกตและแบบสัมภาษณ์. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา^(๑).

การศึกษามีขั้นตอนดังนี้ *ระยะก่อนทำการศึกษาคัดเลือกชุมชนออกไปสร้างสัมพันธ์กับชุมชน* บูรณาการนักวิจัยเข้ากับชุมชน เพื่อให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุเกิดความไว้วางใจ และให้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด. *สำรวจข้อมูลเบื้องต้นถึงลักษณะธรรมชาติ และสถานการณ์ การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุในอำเภอสังขะ* เผยแพร่แนวความคิดในการพัฒนาด้วยรูปแบบการศึกษา. *ระยะดำเนินการศึกษา* วิเคราะห์ปัญหา ร่วมกับชุมชน แจกแจงข้อมูล จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์บริบท

ทั่วไป^(๒). ในด้านวิชาการ โครงการพัฒนาที่ผ่านมา สภาวะการณปัจจุบัน ปัญหาของผู้สูงอายุและชมรมผู้สูงอายุ แนวทางแก้ไขปัญหา ผูกอบรมที่วิจัยของชุมชนแบ่งทีมศึกษาออกเป็นฝ่ายต่างๆ เพื่อดำเนินงาน ออกแบบการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ระยะเวลาจัดทำแผนงาน, ผูกอบรมทีมงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของทีม, ศึกษาดูงานจากชมรมผู้สูงอายุอื่นที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน, กำหนดโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุ^(๓) ได้แก่โครงการดังต่อไปนี้, โครงการจัดตั้ง / พัฒนาชมรมผู้สูงอายุ, โครงการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, โครงการพัฒนาจิต-ฝึกสมาธิ, โครงการศึกษาดูงานชมรมผู้สูงอายุที่ดำเนินงานประสบผลสำเร็จ, โครงการประชุมจัดการความรู้การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมธรรมชาติบำบัด, โครงการพัฒนาอาชีพเสริมให้แก่ผู้สูงอายุ, โครงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด, โครงการจัดงานวันผู้สูงอายุ, โครงการทอดผ้าป่าหารายได้เข้าชมรมผู้สูงอายุ แสวงหางบประมาณและหน่วยงานที่สนับสนุน วางแผนการติดตามประเมินผล. ระยะเวลาปฏิบัติงานตามแผนกำหนดที่ทีมงานปฏิบัติงาน, การฝึกอบรมทักษะในการปฏิบัติงานให้กับทีมงานสำหรับบางแผนงานที่ต้องใช้ทักษะพิเศษเพื่อการดำเนินการ เช่น การฝึกอบรมเพื่อการใช้เครื่องมือในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์, การฝึกทำดอกไม้ประดิษฐ์. *ระยะติดตามและประเมินผล* การปฏิบัติงานกำหนดที่ทีมงานติดตามและประเมินผลเพื่อผู้ติดตามและประเมินผลและนำข้อมูลเสนอต่อที่ประชุม.

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป อำเภอสังขะแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๒ ตำบล ๑๘๖ หมู่บ้าน, มีสถานีอนามัย ๑๔ แห่ง, มีประชากรจำนวน ๑๒๓,๖๒๔ คนเป็นชาย ๖๒,๒๗๙ คน หญิง ๖๑,๓๖๓ คน, มีผู้สูงอายุ ๑๐,๗๗๖ คนคิดเป็นร้อยละ ๘.๗ ของประชากรทั้งหมด. อาชีพหลักทำนา, อาชีพรองทำไร่, เลี้ยงสัตว์, ค้าขายและรับจ้าง. ชมรมผู้สูงอายุในอำเภอสังขะจัดตั้งขึ้นจากทุกหมู่บ้าน มีกิจกรรมภายในชมรมของตนเอง. บางตำบลมีการดำเนินการเชื่อมโยงเครือข่ายจากระดับหมู่บ้าน

หลายหมู่บ้านเป็นชมรมระดับตำบล และมีการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนโดยเฉพาะกิจกรรมระดมทุนเพื่อการฌาปนกิจศพร่วมกัน เช่นตำบลกระเทียม, ตำบลเทพรักษา, ตำบลดม, ตำบลบ้านจารย์ ซึ่งการระดมทุนโดยการจัดงานประเพณีทอดผ้าป่าจะทำให้ได้รับงบประมาณเป็นจำนวนมาก. ใน พ.ศ. ๒๕๔๙ หน่วยงานสาธารณสุขในอำเภอสังขะ ได้แก่โรงพยาบาลสังขะ และสถานีอนามัยทุกแห่งร่วมกับแกนนำผู้สูงอายุได้ร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชมรมของผู้สูงอายุอำเภอสังขะ ได้มีมติให้จัดการประชุมสำหรับผู้สูงอายุทั้งอำเภอ เพื่อจะได้มีโอกาสพบปะ แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันเพื่อหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้สูงอายุที่มีอยู่เดิม, มีการดำเนินการ ๔ ครั้ง ระยะความห่างของการประชุม ๓ เดือนต่อครั้ง. ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นตัวแทนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุจากสถานีอนามัย ๗ ละ ๕ คน. ใน พ.ศ. ๒๕๕๐ ชมรมผู้สูงอายุระดับตำบลเติบโตมากขึ้น ได้เชื่อมโยงเครือข่ายไปยังชมรมตำบลอื่น ๆ โดยการแลกเปลี่ยนความรู้, การพัฒนากิจกรรมร่วมกันคัดเลือกและแต่งตั้งแกนนำระดับตำบลเป็นกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุอำเภอสังขะจำนวนทั้งสิ้น ๒๐ คน. กรรมการเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เคยดำรงตำแหน่งที่สำคัญในอดีตแทบทั้งสิ้น เช่น ตำแหน่งศึกษาธิการอำเภอ, ผู้อำนวยการโรงเรียน, ข้าราชการทหาร, ข้าราชการครู, ผู้ใหญ่บ้าน, ประธานกลุ่มสตรี, ทำให้ได้ผู้นำของชมรมระดับอำเภอที่มีภาวะผู้นำเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป เป็นพลังจูงใจให้ผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุได้โดยง่าย. กำหนดให้มีวาระการประชุมกรรมการระดับอำเภอเดือนละ ๑ ครั้งคือ วันพุธสัปดาห์ที่สองของเดือน โดยใช้สถานที่ในการประชุมทั้งที่เป็นส่วนกลาง คือในโรงพยาบาลสังขะและในสถานที่ที่ชมรมระดับตำบลเป็นผู้จัดเตรียมไว้, มีการออกหนังสือนัดหมายการประชุมโดยบุคลากรสาธารณสุขที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานของชมรมงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการประชุม, ได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขอำเภอสังขะ, มีการจัดทำข้อบังคับของชมรมผู้สูงอายุอำเภอสังขะขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของชมรม, มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของชมรมระดับตำบล

เป็นระยะ ๆ, มีระบบช่วยเหลือชมรมระดับตำบลที่ยังไม่เข้มแข็งหรือเพิ่งเริ่มก่อตั้งจากชมรมที่มีความเข้มแข็งกว่า, มีความพยายามที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุทั้งระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับอำเภอกับเครือข่ายในระดับจังหวัดและระดับประเทศต่อไป, โดยสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, มีหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลสวัสดิการทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น การจัดสรรงบประมาณสำหรับเป็นเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ, การจัดกิจกรรมเนื่องในวันผู้สูงอายุ. ปัญหาของเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุอำเภอสังขะที่พบ ได้แก่ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในขั้นตอนตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของชมรม ทำให้สมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกร่วม จึงไม่ทุ่มเทให้กับกิจกรรมของชมรม. ปัญหาของชมรมที่เน้นผลลัพธ์หรือความสำเร็จตามเป้าหมายมากกว่าเน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ของสมาชิก ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ทำให้การดำเนินงานของชมรมไม่ประสบผลสำเร็จ. ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำของชมรม เช่นไม่มีผู้นำ, ผู้นำไม่อุทิศตัวให้กับชมรม, ผู้นำไม่มีความสามารถ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาชมรมให้เติบโตได้. ปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกของชมรม เช่นสมาชิกที่ไม่เต็มใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกอย่างแท้จริง แต่ถูกชักนำให้เป็นสมาชิกโดยไม่เข้าใจ ไม่เต็มใจ. บางชมรมมีสมาชิกน้อยทำให้ขาดพลังในการดำเนินงาน, บางชมรมในระดับตำบลมีสมาชิกมาก, พื้นที่การดำเนินงานกว้าง ทำให้การประสานงานยากลำบาก งบประมาณมีไม่เพียงพอแก่สมาชิก และสมาชิกบางคนมีภาระหน้าที่มาก โดยเฉพาะการทำมาหากินเพื่อประกอบอาชีพ, การเลี้ยงดูหลานที่ลูกนำมาฝากไว้ ทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม.

วิจารณ์

การศึกษาสถานการณ์และปัญหาของเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ และหาแนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมในรูปแบบของการดำเนินการแบบเครือข่ายของชมรมผู้สูงอายุ พบว่าอำเภอสังขะมีการจัด

ตั้งชมรมผู้สูงอายุครอบคลุมทุกหมู่บ้านจำนวน ๑๘๖ หมู่ ซึ่งประสบผลสำเร็จในเชิงปริมาณ, แต่ในเชิงคุณภาพพบว่าไม่มีการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ในชมรม เนื่องจากสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในระดับหมู่บ้านไม่มีความเข้าใจถึงเป้าหมายของการจัดตั้งชมรมที่แท้จริง^(๔) ทำให้ไม่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรม, ประกอบกับผู้นำของชมรมไม่มีภาวะผู้นำ, ไม่มีความสามารถและศักยภาพที่จะนำสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรมได้ การดำเนินกิจกรรมจึงไม่ชัดเจน. ส่วนชมรมผู้สูงอายุระดับตำบลมีการจัดตั้งได้ครบทุกตำบลหลังการดำเนินการวิจัยจำนวน ๑๒ ตำบล และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเช่นกิจกรรมการประชุมกรรมการชมรมตามวาระ, กิจกรรมเก็บ-จ่ายเงินเพื่อการฌาปนกิจศพเมื่อสมาชิกเสียชีวิต, กิจกรรมทำบุญ, กิจกรรมวันผู้สูงอายุ. สาเหตุที่ทำให้ชมรมผู้สูงอายุระดับตำบลมีการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนต่อเนื่อง เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากหลายองค์กรหลายหน่วยงาน เช่นหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, สาธารณสุข, พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ, รวมทั้งผู้นำของชมรมผู้สูงอายุระดับตำบลเองที่เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ, อุทิศตัวเพื่อส่วนร่วมโดยไม่หวังผลประโยชน์, มีภาวะผู้นำเป็นที่เคารพยกย่องของคนในชุมชน สามารถชักจูงสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้ สามารถประสานงานทางงบประมาณเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของชมรมได้. ชมรมผู้สูงอายุระดับอำเภอมีการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนต่อเนื่อง โดยเฉพาะกิจกรรมการประชุมแลกเปลี่ยน ความรู้ ความรู้สึก ความคิดเห็นเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาชมรมในระดับตำบลต่อไป, มีการติดตามเยี่ยมให้กำลังใจแก่ชมรมระดับตำบลที่เพิ่งเริ่มต้นดำเนินกิจกรรมและยังไม่แข็งแรง สาเหตุเนื่องมาจากการมีที่ปรึกษาของชมรมที่ให้ความสำคัญ ใส่ใจ และเข้าร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง ได้แก่ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสังขะ, สาธารณสุขอำเภอสังขะ, บุคลากรที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุระดับอำเภอและระดับตำบล ซึ่งเป็นที่เล็งที่สำคัญช่วยเอื้อให้การดำเนินกิจกรรมของชมรมเป็นไปได้รวดเร็ว คล่องตัว รวมทั้งคณะกรรมการของชมรมผู้สูงอายุระดับอำเภอเองเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นที่จะดำเนินการเพื่อพัฒนามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน,

ร่วมเสนอความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง, รับฟังซึ่งกันและกัน มีความเป็นประชาธิปไตย, มีคุณธรรม เห็นประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน, มีความรู้ ความสามารถ^(๕) ทำให้ได้แนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมในรูปแบบของการดำเนินการแบบเครือข่ายของชมรมผู้สูงอายุอำเภอว่าควรมีการส่งเสริมการดำเนินการของเครือข่ายหรือชมรม ทั้ง ๓ ระดับไปพร้อม ๆ กัน, แต่เน้นไปที่การส่งเสริมศักยภาพของเครือข่ายหรือชมรมในระดับอำเภอให้เข้มแข็ง เพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้มีการพัฒนาชมรมในระดับตำบลและหมู่บ้านต่อไป. ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องยังคงต้องให้การดูแลจัดสวัสดิการที่จำเป็น จัดหางบประมาณเพื่อการดำเนินงานของชมรม^(๖) และเป็นผู้สนับสนุนให้ชมรมผู้สูงอายุสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างคล่องตัว เพื่อเป็นกำลังใจ, อีกทั้งควรให้การยกย่อง เชิดชู แก่ผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างที่ดีให้ชุมชนได้รับรู้ สร้างความรู้สึกภาคภูมิใจ มีคุณค่าในตัวเอง และมีพลังอำนาจที่จะดำเนินงานเพื่อส่วนรวมตลอดไป.

โดยสรุป อำเภอสังขะมีชมรมผู้สูงอายุครอบคลุมทุกหมู่บ้านจำนวน ๑๘๖ หมู่ แต่ไม่มีการดำเนินกิจกรรมใดๆในชมรม เนื่องจากสมาชิกชมรมไม่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรม, ผู้นำของชมรมไม่มีภาวะผู้นำ, ไม่มีความสามารถและศักยภาพที่จะนำสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรมได้. หลังการดำเนินการสามารถจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุระดับตำบลได้ครบทั้ง ๑๒ ตำบล มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจากการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ, ผู้นำของชมรมเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ อุทิศตัวเพื่อส่วนร่วมโดยไม่หวังผลประโยชน์ มีภาวะผู้นำ เป็นที่เคารพยกย่องของคนในชุมชน, สามารถชักจูงสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้. ชมรมผู้สูงอายุระดับอำเภอมีการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องโดยเฉพาะบทบาทของการเป็นที่เลี้ยงของชมรมระดับหมู่บ้านและตำบลเนื่องจากมีเจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงที่สำคัญเอื้อให้การดำเนินกิจกรรมของชมรมเป็นไปได้รวดเร็ว คล่องตัว และคณะกรรมการของชมรมผู้สูงอายุระดับอำเภอเองเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน, ร่วมกันเสนอความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง รับฟังซึ่งกันและกัน, มีความเป็นประชาธิปไตย, มีคุณธรรม เห็น

ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน.

กิตติกรรมประกาศ

คณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุอำเภอสังขะได้ให้ความร่วมมือให้ข้อมูล, หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินตามแผนงานต่าง ๆ, ผู้บริหารงานสาธารณสุขทั้งในระดับตำบลและระดับอำเภอได้สนับสนุนและให้คำปรึกษาการศึกษาครั้งนี้.

เอกสารอ้างอิง

๑. อุษา ดวงสา : การวิจัยเชิงคุณภาพ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ในการศึกษาและสังคมสมัยใหม่ แปลจาก Ethnographic research theory and

application for modern school and societies ผู้แปล.สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๓๗.

๒. สุภางศ์ จันทวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ; ๒๕๔๗.
๓. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. นักวิจัยชาวบ้านนักคิดนักเคลื่อนไหวจากรากหญ้า. กรุงเทพฯ: บริษัทเอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด; ๒๕๔๘.
๔. สนธยา พลศรี. เครื่องมือการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ. โอเดียนสโตร์; ๒๕๕๐.
๕. ปาริชาติ วัลย์เสถียร, พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, สหัทธยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์, ชลกาญจน์ ฮาชันนารี. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.); ๒๕๔๖.
๖. แดงอ่อน มั่นใจคน. ยุทธศาสตร์การสร้างคามเข้มแข็งในชุมชน. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๔๕;๔๒:๑๑๔.